

ORTADOğU GÜNDEMİ

11-17 Mayıs 2020

2020

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye:

Amerika Birleşik Devletleri'nin Suriye Özel Temsilcisi ve IŞİD ile Mücadele Koalisyonu Temsilcisi James Jeffrey, ABD'nin Suriye'de askeri varlığını devam ettireceğini ve amaçlarının Suriye'de savaşı Rusya için "çıkılmaz hale getirmek" olduğunu söyledi. ABD'nin Suriye'deki politikasının bölgedeki düşmanlarına baskı uygulamak olduğunu belirten Jeffrey, "Takip ettiğimiz politikanın akıllıca bir politika olduğunu düşünüyoruz" değerlendirmesinde bulundu.¹

Birleşmiş Milletler'in (BM) alt kuruluşlarından Dünya Gıda Programı (WFP) kıdemli sözcüsü Elisabeth Byrs, Cenevre ofisinde video konferans yoluyla düzenlenen basın toplantısında konuştu. Byrs, Suriye'de yeni tip koronavirüs (Kovid-19) vakalarının görüldüğünü, ülke genelinde 8 milyon sivilin gıda güvensizliği yaşadığını ve İdlib'de yerinden edilmiş 1 milyon kişiye yapılan insani yardımların Türkiye'den geldiğini bildirdi. Özellikle İdlib'deki insani drama dikkat çeken Byrs, Kovid-19'un Suriye'ye de sıçradığını, bununla beraber virüsün kontrol altına alınması için henüz hiçbir önlem göremediklerini vurguladı.²

• Suriye Rejimi:

Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, İsrail hava saldırılarının İran'ı ya da Hizbullah'ı Suriye'den çıkarmaya yetmeyeceğini açıkladı. Nasrallah, ayrıca İsrail'in iddia ettiği Suriye'deki politikalarının işe yaradığı düşüncesinin "hayali zaferler" olduğunu söyledi.³

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, İsrail'e ait bir radyo kanalı ile gerçekleştirdiği röportajda ABD yönetiminin Beşar Esad'a, İran'ın Suriye'deki varlığına son vermek istediklerini açıkça belirttiğini söyledi. Pompeo ayrıca ABD'nin İran üzerindeki baskılarının ve etkinliğinin kanıtlandığını ve Tahran'ın dünyadaki terörizme devam etmek için gerekli olan kaynaklarının engellendiğini dile getirdi.⁴

• Fırat'ın Doğusu:

ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) Başmüfettişliğinin Irak ve Suriye'de IŞİD'e yönelik operasyonlara ilişkin raporunda, SDG ismini kullanan YPG/PKK terör örgütünün, Arapları paravan sivil ve askeri yapılarda yönetime katmadığını ortaya koydu. Ocak-mart aylarına ilişkin değerlendirmeleri içeren Başmüfettişlik raporunda, Arapların terör örgütü YPG/PKK'ya desteğine ilişkin ABD Merkez Kuvvetler Komutanlığı (CENTCOM) ve Savunma İstihbarat Ajansının (DIA) birbiri ile çeliştiğine dikkat çekildi. Raporda, CENTCOM'un, Arap nüfusunun büyük çoğunluğunun, SDG ismini kullanan YPG/PKK'yı ve ilişkili sivil yapıları desteklediğini iddia ettiği ancak askeri istihbaratın YPG/PKK'nın Arapları örgütün paravan yönetimine dahil etmek istemediğini tespit ettiği kaydedildi.⁵

Sözde Kuzey Doğu Suriye Demokratik Özerk Yönetimi Eş Başkan Yardımcısı Bedran Çiya Kurd, Suriye rejiminin özerk yönetim ile diyalog kurmayı resmi bir şekilde reddettiğini açıkladı.⁶

Rusya ve Suriye rejimi 13 Mayıs'ta yaptıkları ortak bir açıklama ile Til Koçer Sınır Kapısı'nın Kürt gruplara silah ulaştırma, silahlı grupları ve Kovid-19 hastalarını komşu ülkelere gönderme ve kaçakçılık gibi amaçlar için kullanıldığını bildirdi. Sözde özerk yönetim ise yazılı bir açıklama ile durumu reddederek kapalı olan sınır kapısının açılması gerektiğini, aksi takdirde yaşanacak insani krizden kapının açılmasına izin vermeyen ülkelerin sorumlu tutulacağını belirtti.⁷

• İdlib:

İngiltere merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, yayınladığı bir raporda Suriye rejiminin ve Rusya'nın 2019'da Suriye'nin kuzeybatısında okullara ve sağlık tesislerine gerçekleştirdikleri 18 saldırının "savaş suçu" anlamına geldiğini belirtti. Raporda "Kayıtlar, Suriye rejiminin ve Rusya'nın, belgelenen saldırılarının sayısız uluslararası insan hakları ihlallerine yol açtığını gösteriyor." ifadesi yer aldı.⁸

İdlib'de artan gerilime değinen Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, "İdlib'de bizi üzen gelişmeler oldu. Ancak kararlılığımızı sonuna kadar gösterdik. Sonuçta rejime de ona destek verenlere de gerekli mesajları verdik. Bu süreçte rejim anlaşmayı ihlal etmedi mi? Etti. Biz buna karşılık gerekeni yaptık. Şu anda rejim masada çözüme karşı geliyor. Suriye'ye böyle barış gelmez. İhlaller devam ederse yeni bir operasyon yapabiliriz. Suriye sadece İdlib'den ibaret değildir" açıklamalarında bulundu.⁹

Moskova Mutabakatı çerçevesinde kararlaştırılan İdlib bölgesindeki M-4 karayolu üzerinde gerçekleştirilecek olan Türkiye-Rusya ortak devriyelerinin onuncusu, 12 Mayıs Salı ve on birincisi, 14 Mayıs Perşembe tarihlerinde kara ve hava unsurlarıyla tamamlandı.¹⁰

Halep'in batı kırsalında, İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi sınırları içinde yer alan Daret İzze ilçesinde, Esed rejimi ile Heyet Tahrir Şam arasında esir değişimi gerçekleşti. Takasta rejim güçleri 3'ü Heyet Tahrir Şam üyesi, 1'i Ahraru's Şam grubu mensubu toplam 4 kişiyi, Heyet Tahrir Şam da 1'i albay olmak üzere 2 rejim unsurunu karşılıklı olarak serbest bıraktı.¹¹

• Fırat Kalkanı/Afrin Bölgesi:

Milli Savunma Bakanlığı, sosyal medya üzerinden yaptığı açıklamada terör örgütü YPG/PKK'nın Fırat Kalkanı bölgesindeki huzur ve güven ortamını hedef aldığını ve El Bab şehir merkezinde düzenlenen bombalı terör saldırısında biri ağır en az 11 masum sivilin yaralandığını bildirdi.¹²

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset:

Mustafa el-Kazımi kabinesinde aralarında Petrol ve Dışışleri Bakanlıklarının da bulunduğu boşta kalan yedi Bakanlık için Kazımi tarafından vekaleten atamalar gerçekleştirildi.¹³ Bu doğrultuda boşta kalan Kùltür Bakanlığı'na, Spor ve Gençlik Bakanı Adnan Dırcal; G ve Göçmenler Bakanlığı'na, Ulaştırma Bakanı Nasır Hasan; Adalet Bakanlığı'na Yùksek Öğretim Bakanı Nebil Adil ve Ticaret Bakanlığı'na ise Eğitim Bakanı Ali Hamid atandı. Atanan isimlerin yerine yeni adaylar seçilmesi ve belirlenen adaylar meclisten güvenoyu alıncaya kadar belirtilen bakanlıkları vekaleten yürütmesi beklenmektedir. Öte yandan güvenoyu oylamasında bir isim sunulmayan Petrol Bakanlığı'na başkanlık etmesi için Maliye Bakanı Ali Allavi atanırken, Dışışleri Bakanlığı görevini ise Başbakan Kazımi'nin kendisinin yürüteceği öğrenildi. Başbakan Kazımi daha önce boşta kalan yedi bakanlığın Ramazan Bayramı öncesinde doldurulacağını açıklamıştı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, geçtiğimiz hafta hükümeti kuran ve Başbakan olarak yeni görevine başlayan Mustafa el-Kazımi ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi.¹⁴ Yapılan görüşmede Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yeni görevi dolayısıyla Kazımi'yi tebrik ederek başarılar dilediği kaydedilirken, görüşme esnasında ikili ilişkilerin de ayrıca ele alındığı öğrenildi. Irak Başbakanlık Medya Ofisi'nden yapılan yazılı açıklamada ise Başbakan Kazımi'nin, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a teşekkür ederek Irak'ın Türkiye ile karşılıklı güven ve saygı temelinde daha güçlü ortaklık ilişkileri kurmayı dört gözle beklediğini ve bu nedenle Başbakan Kazımi'nin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı Bağdat'ta ağırlamaktan mutluluk duyacağını belirttiği bildirildi.¹⁵ Öte yandan Beyaz Saray'dan yapılan yazılı açıklamada ABD Başkanı Donald Trump'ın da Kazımi ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdiği ve görüşmede Trump'ın Kazımi'yi tebrik etmenin yanı sıra Kazımi'yi Irak halkının reform ve meşru erken seçim taleplerine yanıt vermeye teşvik ettiği belirtildi.¹⁶

Başbakan Kazımi ile bir araya gelen BM Irak Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert'ın hükümeti kurması nedeniyle Başbakan Kazımi'yi tebrik ettiği ve Irak'ın istikrarı için BM'nin her alanda iç birliği yapmaya hazır olduğunu söylediği öğrenildi.¹⁷

• Güvenlik:

Bağdat'ta Haşdi şaabi Genel Merkezi'ni ziyaret eden Mustafa el-Kazımi, ÷lkede son zamanlarda artan IşİD tehdidine vurgu yaparak örgütün Irak'ta tekrar yuvalanmak istediğini ifade etti.¹⁸ Önemli açıklamalarda bulunan Kazımi, IşİD'i tamamen bitirmek için ÷lkede yeni askeri operasyonların düzenleneceğini ve bu operasyonlarda ordunun yanı sıra Haşdi şabi güçlerinin de yer alacağını açıkladı. Haşdi şabi'nin, tüm Iraklıların güvenliği için Mercii Sistani'nin

çağrısıyla oluşturulduğunu hatırlatan Kazimi, dolayısıyla Haşdi Şabi'nin korunmasının kendi sorumluluklarından biri olduğunu ve Haşdi Şabi ile Irak ordusu arasında anlaşmazlık çıkarmak isteyenlere fırsat verilmeyeceğini vurguladı. Ziyaret esnasında Kazimi'nin Haşdi Şabi üniforması giymesi ve Haşdi Şabi Genel Merkezi'nde daha önce yer alan Kasım Süleymani ve Ali Hameney'in fotoğraflarına rastlanmaması ise dikkat çekti.

Terör örgütü IŞİD tarafından geçtiğimiz hafta mesajlaşma ağı Telegram üzerinden yayınlanan 50 dakikalık propaganda filminde örgütün Iraklı güvenlik güçlerine yönelik saldırılarının artacağına ve Irak hapishanelerinde bulunan tutuklu IŞİD destekçilerinin kurtarılacağına yönelik mesajlar paylaşıldı.¹⁹

IŞİD'in geçen hafta Selahaddin ve Diyala vilayetlerinde düzenlediği saldırılarda aralarında altı Haşdi Şaabi mensubunun bulunduğu 12 kişi hayatını kaybederken 6 kişinin yaralandığı, örgüte karşı düzenlenen operasyonda ise 6 IŞİD militanının öldürüldüğü öğrenildi.²⁰ Bunun yanı sıra örgütün geçtiğimiz hafta Kerkük ve Musul'da köylülerin tarlalarını ateşe verdiği kaydedildi.²¹

Öte yandan ABD Savunma Bakanlığı Genel Müfettişliği tarafından ABD Kongresi'ne teslim edilen Doğal Kararlılık Harekâtı 2020 ilk çeyrek raporunda IŞİD'in Irak'ta "düşük seviyeli isyan" teşkil etmeye devam ettiği belirtilirken örgütün alan hakimiyeti sağlamak gibi bir gücünün kalmadığı vurgulandı.²²

• Ekonomi:

Kazimi'nin başkanlık ettiği kabine toplantısının ardından alınan karar sonucunda Başbakan, Maliye Bakanı, Dışişleri Bakanı, Planlama Bakanı, Irak Merkez Bankası Başkanı ve Bakanlar Kurulu Genel Sekreteri'nin katılımıyla ekonomik reformlardan sorumlu acil durum komitesi kurulacağı bildirildi.²³ Oluşturulacak yeni komitenin, özellikle kamu harcamalarını rasyonel bir şekilde yeniden düzenlemek, finansal likiditenin temin edilebilmesinin sürekliliğini sağlamak ve yeniden inşa ve yatırım projelerine hükümet fonları dışında kaynak aramak gibi çeşitli görevlerinin olacağı öğrenildi. Ayrıca kabine toplantısında alınan karar gereğince yolsuzlukla mücadeleyle dair tüm yasaların ve geçmiş dönemlerde verilen kamu ihalelerin incelemeye tabi tutulacağı açıklandı. Henüz meclisten geçmemiş 2020 Federal Bütçe Yasası için de çalışmaların ivedilikle başlayacağı belirtilirken, yeni petrol ve doğalgaz yasasının en yakın zamanda bitirileceği vurgulandı.

IKBY sözcüsü Jutyar Adel, IKBY'nin 2019 yılı sonunda Bağdat ile yapılan antlaşmaya sadık kalacağını ve merkezi hükümete petrol satışlarından günlük 250 bin varil petrol tutarında elde edilen gelirin teslim edileceğini açıkladı.²⁴

Irak Yüksek Yargı Konseyi, 28 milletvekilinin yolsuzluk nedeniyle incelenebilmesi için Irak meclisine bu milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılması için başvuruda bulundu.²⁵ Irak Anayasası gereğince milletvekili dokunulmazlığının kaldırılabilmesi için mecliste özel bir oturum düzenlenmesi ve bu oturumda yer alan milletvekillerinin salt çoğunluğunun bu yönde oy kullanması gerekmektedir.

• Sosyal Hayat:

Düzenlenen ikinci Bakanlar Kurulu toplantısının ardından ülkede devam eden hükümet karşıtı gösterilere değinen Başbakan Kazımi, Irak halkının protesto hakkının korunacağını ve hiçbir şekilde göstericilere yönelik saldırılara izin vermeyeceklerini belirterek protestocuların meşru taleplerini hayata geçirmeyi hedeflediklerini ifade etti.²⁶

Mustafa el-Kazımi'nin başkanlığında toplanan Sağlık ve Ulusal Güvenlik Yüksek Komitesi, IKBY vilayetleri hariç 22 Mayıs ile 30 Mayıs arasında Ramazan Bayramı tatili de dahil olmak üzere ülkede kesintisiz sokağa çıkma yasağı uygulanması kararı aldı.²⁷ 22 Mayıs'a kadar IKBY dışındaki vilayetlerde uygulanan sokağa çıkma kısıtlamasının saatlerini de revize eden komite, sokağa çıkma yasağının akşam 5 ile sabah 5 saatleri arasında uygulanacağını bildirdi. Iraklılara ayrıca evde kalma çağrısı yapan komite yalnızca zorunlu olduğu zaman dışarı çıkılması gerektiği ve dışarı çıkıldığı takdirde sosyal mesafe kuralına uyulması gerekliliği konusunda Irak halkına uyarılarda bulundu.

Şubat ayında ilk koronavirüs vakasının görüldüğü zamandan bu yana Irak'ta geçtiğimiz hafta 24 saat içinde 199 vakanın tespit edilmesiyle bir günde saptanan en fazla koronavirüs vaka sayısına ulaşıldı.²⁸ Geçtiğimiz haftalarda Irak'ta koronavirüs ile mücadele bağlamında uygulanan tedbirlerin hafifletilmesinden sonra günlük vaka sayısının zirveye ulaşması endişe verirken, Irak Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanan son verilerin ışığında ülkedeki koronavirüs vaka sayısının 3,260'a, virüs kaynaklı vefat sayısının ise 121'e yükseldiği öğrenildi.²⁹

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset:

Irak Türkmen Cephesi Başkanı ve Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, Irak yönetiminin günümüzde Sünniler, Şiiler ve Kürtler tarafından idare edildiğini, Türkmenlerin bu üç taraf arasında bölünmek istemediğini ve ne Sünnilerin ne de Şiilerin planlarının içerisine dahil olmayı reddettiklerini açıkladı. İran etkisindeki Şii gruplarla veya Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri etkisindeki Sünni gruplarla anlaştıkları takdirde gerekli siyasi makamları elde edebileceklerini vurgulayan Salihi, söz konusu taraflarla anlaşmayı kabul etmedikleri için bugün siyasette bunun faturasını ödediklerini belirtti. Salihi ayrıca, hükümet güvenoyu almadan önce Kazımi ile yaptıkları son toplantıda kendilerinden 'Parlamento Bakanlığı'

adıyla yeni bir bakanlığın kurulmasını ve bu bakanlığın yeni hükümette Türkmenlere tahsis edilmesini talep ettiklerini belirtti. Talebin Kazımi tarafından kabul edildiğini belirten Salihi, toplantıdaki Şii temsilcilerin baskısıyla yeni bakanlık kurulması önerisinin reddedildiğini açıkladı.

Türkmenlere bakanlık verilmesinin, özellikle İran'a yakın Şii siyasi partilerin Kazımi'ye yaptıkları baskılar neticesinde engellendiğini söyleyen Salihi, önümüzdeki günlerde İran Büyükelçiliğine konuya ilişkin bir ziyarette bulunacağını bildirdi. Salihi, ziyarette Büyükelçiye Türkmenlere bakanlık verilmemesine dair Irak'ta kendilerine yakın siyasi partilere bir talimatta bulunup bulunmadıklarını soracağını aktardı.³⁰

Türkmen Milletvekili Muhtar Musevi, yaptığı açıklamada yeni hükümetteki eksik bakanlıkların tamamlanmasının Kazımi için kolay olmayacağını belirtti. Musevi, kabinenin Ramazan Bayramı sonrası tamamlanmasını beklendiğini söyleyerek kabinede dışlanan Türkmenlerin temsil edilmesinin gerekliliğine vurgu yaptı. Musevi ayrıca Irak Parlamentosundaki siyasi koalisyonları, Türkmenlerle ilgili hesaplarını yeniden gözden geçirmeye çağırdı.³¹

Irak İslami Yüksek Konsey yetkilisi ve eski Irak İçişleri Bakanı Bakır Cebr el-Zubeydi, Hükümette Türkmenlerin temsil edilmesi gerektiğini belirtti. Zubeydi, Türkmenlerin Irak'ın üçüncü unsuru olduklarını vurgulayarak Baas rejimi döneminde Türkmen bölgelerin yıkıma uğradığını ifade etti. Ayrıca Zubeydi, Irak diplomasi bayrağını taşıyabilecek niteliklere sahip Türkmen şahsiyetlerinin bulunduğunu söyleyerek Dışişleri Bakanlığının Türkmenlere verilmesini istedi. Zubeydi öte yandan açıklamasında, siyasi koalisyonların yetki kavgası sonucu Türkmenlerin mağduriyete uğradığını söyledi.³²

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanı Neçirvan Barzani, parlamentoda bulunan Türkmen ve Hristiyan temsilciler ile bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede özellikle siyasi alandaki ve resmi kurumlardaki farklı dini ve etnik grupların haklarının savunulması gerektiğini ileten milletvekilleri, bölgelerinde bulunan bazı sorunları da Barzani'ye ilettiler. Görüşmeye ilişkin açıklama yapan Barzani, "Tüm siyasi taraflar bu zorlu dönemi atlamak için hükümete yardımcı olmalı. Bu amaçla da Kürdistan Bölgesi başkanlığı tüm taraflarla ve oluşumlarla görüşmelerini sürdürecektir" ifadelerini kullandı. Görüşmeye Irak Türkmen Cephesi Erbil milletvekilleri Aydın Maruf ve İmdat Bilal de katıldı.³³

• Güvenlik:

Geçtiğimiz yılın başından itibaren Irak'ın kuzeyindeki dağlık ve kırsal alandaki hücre yapılanmaları vasıtasıyla saldırılarını arttıran terör örgütü IŞİD, Türkmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı vilayetlerde gerek bölgedeki güvenlik güçlerine gerekse de sivillere yönelik saldırılarına devam etmektedir. Örgütün özellikle Kerkük'ün güneyinde yer alan kırsal

alanlarda, Selahattin'e bağlı Tuzhurmatu'da ve Diyala'ya bağlı Bakuba, Hanekin, Mukdadiye ve Baladruz bölgelerinde 2020'nin Mart-Mayıs ayları arasında gücünü ciddi ölçüde arttırdığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda hafta içerisinde söz konusu bölgelerde güvenlik güçleri ve sivillere yönelik çok sayıda saldırı kaydedilirken, Kerkük'ün Yayçı kasabasındaki güvenlik kontrol noktasına düzenlenen terör saldırısında 1 Türkmen polis hayatını kaybetmiştir.³⁴ Ayrıca 17 Mayıs tarihinde yine bir Türkmen bölgesi olarak bilinen Tuzhurmatu'ya bağlı Çardaklı köyüne IŞİD militanlarınca sızma girişiminde bulunulmuş, bölgedeki Türkmen güvenlik güçlerinin karşılık vermesi neticesi çıkan çatışmada 1 Türkmen hayatını kaybetmiş ve 3 Türkmen yaralanmıştır.³⁵

Öte yandan geçtiğimiz yaz IŞİD'in önemli saldırı stratejilerinden biri olan bölgedeki tarım arazilerini yakarak bölgenin ekonomik anlamdaki istikrarsızlığını sağlama girişimlerinin de havalanın ısınmasıyla birlikte tekrar başladığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda bilhassa mayıs ayı içerisinde Kerkük, Selahattin ve Diyala vilayetlerinde çok sayıda tarım arazisinin IŞİD militanlarınca ateşe verildiği bildirilmiştir.³⁶ Ayrıca Irak güvenlik güçleri, tarım arazilerinin IŞİD'li teröristler tarafından yakıldığıнын termal kameralar ile tespit edildiğini açıklamıştır.

Türkmen bölgelerinde gün geçtikçe artan IŞİD tehdidine yönelik Türkmen siyasiler bölgede bulunan güvenlik güçlerinin IŞİD ile mücadele yetersiz kaldığını belirtmektedir. Bölgedeki güvenlik güçlerine takviye birliklerin gönderilmesini talep eden Türkmenler, diğer yandan Türkmen bölgelerindeki IŞİD varlığının bir an önce ortadan kaldırılması için hükümetin terörle mücadeleye önem vermesi gerektiğini savunmaktadır. Bu kapsamda yazılı bir açıklama yayınlayan Türkmeneli Partisi, merkezi hükümet tarafından Kerkük'e acil olarak ek birliklerin gönderilmesini ve özellikle istihbarat faaliyetleri ile bölgede düzenlenen operasyonların artırılmasını talep etti.³⁷

• Sağlık & Sosyal Hayat:

Kerkük Sağlık Müdürlüğü tarafından yapılan açıklamada, Kerkük'te görülen toplam Koronavirüs vaka sayısının 70 olduğu belirtildi. 5 kişinin daha iyileşerek taburcu edildiği belirtilirken toplam iyileşen sayısının 52'ye yükseldiği ve toplam ölü sayısının ise 2 olduğu açıklandı.³⁸

Irak Türkmen Cephesi Başkan Yardımcısı Hasan Turan, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı'nın (TİKA) Ramazan yardımları kapsamında Irak'ta ihtiyaç sahibi 5 bin aileye gıda kolisi dağıttığını açıkladı. Turan, söz konusu gıda kolilerinin Musul, Telafer, Diyala, Kifri ve Salahaddin'de dağıtıldığını belirtti. Öte yandan ITC Diyala İl Başkanı Semir Salihi ise 2 bin gıda kolisinin Diyala'nın Hanekin ilçesi, Kızlarbat ve Mendeli kasabaları ile Adanaköy, Karağan ve Kördere köylerindeki ihtiyaç sahiplerine ulaştırıldığını aktardı.³⁹

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset:

Özellikle Kovid-19 salgını, Zini Verte gerilimi ve Süleymaniye vilayetinin öz yönetim talebi gibi KDP ile KYB arasında ortaya çıkan yeni krizler noktasında iki parti arasındaki tansiyonu düşürmek için düzenlenmesi beklenen görüşmeler, ikinci kez belirsiz bir tarihe ertelendi.⁴⁰ Kulislere yansıyan söylentilere göre daha ılımlı oldukları belirtilen KDP'den Neçirvan Barzani ile KYB'den Berham Salih'in gayri resmi bir görüşme gerçekleştirdiği, ve görüşme esnasında Neçirvan Barzani'nin Berham Salih'e KYB'nin deneyimli yetkililerinin Mesud Barzani'yi ziyaret etmeleri gerektiğini önerdiği iddia edildi.⁴¹

KYB milletvekillerinin erken seçim talebi artarken, kulislere yansıyan bilgiye göre Mesud Barzani ile Bafel Talabani'nin sözlü bir mutabakata vardığı ve iddialara göre ilerleyen dönemde KDP ile KYB arasındaki Stratejik Antlaşmanın yenilebileceği kaydedildi.⁴² Bu bağlamda KDP'nin her konuda direkt olarak Bafel Talabani'yi muhatap alacağı ve KYB'ye daha fazla siyasi destek verileceği ileri sürüldü. Buna karşın KDP'nin, KYB'nin hükümette kalmaya devam etmesini, Goran Hareketi'ne yaklaşmayı durdurmasını ve KDP'ye karşı "medya saldırılarına" son vermesini talep ettiği iddia edilmektedir.

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'nin yeni kabinede Adalet Bakanı olarak gösterdiği KDP'ye yakın Abdurrahman Mustafa, KYB'nin güvenoyu oturumunda kendisine destek vermemesi nedeniyle güvenoyu alamadığını belirtmiştir. KYB ise adalet bakanlığı pozisyonuna KYB'den bir ismin önerilmesi gerektiği için Abdurrahman Mustafa'ya karşı çıktığını ifade etmiştir.

Irak yeni kabinesinde boş kalan dışişleri bakanlığı koltuğuna KDP'nin önceki dönemde Maliye Bakanlığı yapan Fuad Hüseyin'i aday gösterme konusunda ısrar ettiği ve Mustafa Kazımi'nin de Hüseyin'in adaylığına sıcak baktığı ifade edilmektedir.⁴³

• Ekonomi:

Erbil ile Bağdat arasında yaşanan bütçe transferi krizine yönelik iyileşme sinyalleri gelmektedir. Tarafların anlaşma yapma noktasına geldiği iddia edilirken, IKBY'nin günlük 250 bin varil petrol ve petrol satışından elde ettiği geliri merkezi hükümete teslim etmesine karşılık Bağdat'ın da Erbil'e kamu personeli maaşlarının ödenebilmesi için bütçeden 500 milyon dolar göndermeye sıcak baktığı kaydedilmiştir.⁴⁴ Bu noktadaki en önemli sıkıntılardan biri merkezi hükümetin IKBY'de 682,849 memur olduğunu öne sürerken IKBY'nin bu sayının 1 milyon 249 olduğunu vurgulaması olmuştur. Ancak yine de merkezi hükümetten gelecek miktarın IKBY'nin memur maaşlarını ödeyebilmek için ihtiyacı olduğu aylık 740 milyon doları karşılamaya yetmeyeceği bilinmektedir. Bu noktada Erbil'in kamu personeli maaşını ödeyebilmek için özel şirketlere verdiği borçları geri toplayabileceği, devlet mülklerinin

özelleştirebileceği veya iç borçlanmaya gidebileceği belirtilmektedir. Nitekim hükümetin hazırladığı yeni ekonomik reform paketinde IKBY’de memur maaşlarının kısıtlanması planlanmaktadır. Bu hafta IKBY’den Başbakan Mesrur Barzani başkanlığında üçüncü ve son bir heyetin Bağdat’ı ziyaret edip merkezi hükümetle bütçe transferi meselesini çözmesi beklenmektedir.⁴⁵

• Sosyal Hayat:

IKBY’de ekonomik durumun koronavirüs ile mücadeleyi gölgelediğini söylemektedir. Salgın devam ederken ekonomik kriz neticesinde sokağa çıkma yasağı uygulanmamaktadır. Öte yandan IKBY İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı da yaptıkları ortak açıklamada Kovid-19 tehlikesinin hala geçmediğini ancak ekonomik şartlar yüzünden sokağa çıkma yasağının uygulanamayacağını ifade etmiştir. Bu bağlamda geçtiğimiz hafta toplu ibadet alanları tekrar kullanıma açılmış ve uzun bir aradan sonra bölgede Cuma namazı tekrar cemaatle kılınmıştır. Fakat Süleymaniye’de beş yeni vakanın tespit edilmesi endişeleri arttırırken, bazı yetkililer bu nedenle kısıtlamaların Ramazan Bayramı’nda arttırılabileceğine dikkat çekmektedir.

IKBY Sağlık Bakanlığı’nın son açıklamasına göre IKBY’de tespit edilen toplam koronavirüs vaka sayısı 391’e yükselirken, virüs nedeniyle 5 kişi yaşamını yitirmiştir. 379 kişi ise virüsü yenmeyi başarmıştır.⁴⁶

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan:

Suudi Arabistan’da koronavirüs vaka sayısı 52.016 olarak saptanırken; toplamda iyileşen hasta sayısı 23.666’ya, ölüm sayısı ise 302’ye yükseldi. Suudi Arabistan Savunma Bakanlığı Mekke’de koronavirüs (Kovid-19) hastaları için iki mobil hastane kurarken,⁴⁷ salgınla mücadele kapsamında Riyad yönetimi, Ramazan Bayramı süresince sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini duyurdu.⁴⁸

Salgının ekonomik etkilerini derinden yaşayan Suudi Arabistan için kritik süreç devam etmektedir. Suudi petrol şirketi Aramco hafta içerisinde, şirketin kar oranının yılın ilk çeyreğinde petrol fiyatlarında ve küresel petrol talebindeki düşüşün bir sonucu olarak yüzde 25 düştüğünü açıkladı. “Kovid-19 krizi dünyanın yakın tarihte yaşadığı bir şeye benzemiyor” ifadelerini kullanan Saudi Aramco’nun İcra Kurulu Başkanı Amin H. Nasser, salgının etkisini vurguladı.⁴⁹ Ayrıca hafta içinde Suudi Arabistan Maliye Bakanı Muhammed Al- Jadaan yaptığı açıklamada, KDV oranlarının üç kat arttırılarak yüzde 15’e çıkartıldığını belirtti.⁵⁰ Benzer şekilde ülkenin mevcut projelere ayırdığı harcamalarda da kesintiye gidildi. Suudi Arabistan bu tür önlemlerle toplam gelirdeki ve petrol fiyatlarındaki rekor düşüşün etkisini kırmayı amaçlamaktadır.

Ülkedeki bir diğer önemli gelişme ise Suudi Arabistan Cumhuriyet Savcılığı için yeni bir sistemin yayınlanması oldu. Bu kapsamda Ceza Usulleri Yönetmeliği'nin 112. maddesinde bir değişiklik yapılarak tutuklama gerektiren büyük suçları tespit etmek için savcılığa tam ve bağımsız yetkiler verildi.⁵²

• Birleşik Arap Emirlikleri:

Birleşik Arap Emirlikleri'nde (BAE) koronavirüs vaka sayısı 22.627 olarak saptanırken; toplamda iyileşen hasta sayısı 7.931'e, ölüm sayısı ise 214'e yükseldi.

Hafta başında Mısır, BAE, Yunanistan, GKRY ve Fransa'nın Dışışleri Bakanları, gerçekleştirdikleri telekonferans görüşmesinin akabinde ortak bir açıklamada bulunarak, Doğu Akdeniz'deki istikrarı ve barışı tehdit eden krizleri ele aldıklarını belirtti. Türkiye'nin Akdeniz'deki petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerin "uluslararası hukuka aykırı olduğunu" öne süren beş ülke, Türkiye ve Libya arasında imzalanan mutabakatın da uluslararası hukuka ayrı olduğuna ilişkin bir bildiri yayınladı. Ayrıca, Libya'da artan çatışmalardan üzüntü duyduklarını ifade eden ve taraflara ateşkes çağırısında bulunan söz konusu ülkelerin, gayrimeşru silahlı güçlerin lideri Halife Hafter'e bağlı milislerin son dönemde başkent Trablus'a yönelik saldırılarına sessiz kalması dikkat çekti. T.C. Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, bahsi geçen beş ülkenin bildirisini için "Hesapları Türkiye tarafından bozulduğunda hezeyana kapılan bir grup ülkenin iki yüzlülüğünün ibretlik bir örneğidir" ifadelerini kullanırken⁵³, bölgeyi istikrarsızlaştıran ülkelerin başında BAE'nin yer aldığını dile getirdi.⁵⁴ Libya Dışışleri Bakanlığı ise Fransa, Yunanistan ve Mısır'ın açıklamalarını Libya'nın içişlerine müdahale olarak değerlendirdi. Türkiye'nin alanda meşru şekilde adımlar atıyor olmasından son derece rahatsız olan bu ittifakın siyasi ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda Türkiye'yi hedef tahtasına koyduklarını söylemek mümkündür.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Libya Yaptırım Komitesi tarafından, BAE merkezli iki şirketin (Lancaster 6 DMCC ve Opus Capital Asset Limited FZE), Halife Hafter'in Trablus'u ele geçirmesine destek olmak için ülkeye kısa süreliğine Batılı paralı askerler gönderdiği bildirildi.⁵⁵ Son olarak, Libya Ordusu'na ait silahlı insansız hava aracı (SİHA) tarafından, Hafter'e bağlı milislere sevk edilen hava savunma sisteminin (HSS) imha edildiğini Libya Ordusu resmi sözcüsü Yarbay Muhammed Kununu yaptığı bir yazılı açıklamayla duyurdu.⁵⁶ Söz konusu haberler, Türkiye'nin Libya'da istikrarsızlığa neden olduğunu söyleyen BAE'nin aslında bu istikrarsızlıkta temel isimlerden biri olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

• Katar:

Katar'da koronavirüs vaka sayısı 30.972 olarak saptanırken; toplamda iyileşen hasta sayısı 11.274'e, ölen sayısı ise 15'e yükseldi. Ülkede salgınla mücadeleyle ilişkin 17 Mayıs tarihinden

itibaren sokağa çıkan herkese maske takma zorunluluğu getirildi.⁵⁷ Kovid-19 ile mücadele kapsamında yardımlarına devam eden Katar, son olarak Kongo, Angola ve Arnavutluk'a tıbbi malzeme yardımında bulundu.⁵⁸ Koronavirüsün ekonomik etkilerine bakıldığında ise Qatar Airways şirketi, salgın nedeniyle dünya çapındaki sağlık çalışanlarına 100 bin ücretsiz uçak bileti verileceğini duyurdu.⁵⁹ Katar daha önce de Filistin, Tunus, Lübnan, Cezayir, İran, Çin, İtalya, Nepal ve Ruanda dahil pek çok ülkeye tıbbi yardım malzemesi göndermişti.

Katar salgına yönelik yardım çalışmalarının yanı sıra Filistin halkına da destek olmaya devam ediyor. Katar Gazze'yi Yeniden İmar Komitesi tarafından, Gazze'de evlenmek isteyen yoksul gençler arasından belirli şartlar doğrultusunda 500 kişinin seçileceğini ve her birine 4 bin dolarlık bağışta bulunacağı açıklandı.⁶⁰ Geçtiğimiz haftalarda da Katar tarafından Gazze'deki ihtiyaç sahibi 100 bin aileye -aile başına 100 dolar- nakdi yardım yapılmıştı.

• Kuveyt:

Kuveyt'te koronavirüs vaka sayısı 13,802 olarak saptanırken; toplamda iyileşen hasta sayısının 4,093'e,⁶¹ hayatını kaybedenlerin sayısının ise 96'ya⁶² yükseldiği açıklandı. Ülke genelinde şimdiye kadar yapılan toplam test sayısı ise 240.716⁶³ olduğu belirtildi. Salgınla ilgili gelişmeler hakkında yanlış bilgiler ve haberler paylaştığı gerekçesiyle dokuz haber kanalının hesabına el konulduğu İçişleri Bakanlığı tarafından açıklandı.⁶⁴ Ayrıca, Suudi Arabistan'da olan Kuveyt vatandaşları için Nuwaiseeb sınır kapısı açıldı.⁶⁵

Kuveyt Petrol Bakanı Dr. Halit el-Fadıl, Kuveyt'in Suudi Arabistan'ın petrol piyasasındaki dengiyi iyileştirme çabalarını desteklediğini belirtti. OPEC-OPEC+ uzlaşması sonucu alınan kota kararına da uyulacağı eklemesi yapıldı.⁶⁶

Son olarak, Başbakan Yardımcısı ve Savunma Bakanı Şeyh Ahmed Mansur Al-Ahmed Al-Sabah ve Irak Savunma Bakanı General Cuma Sadun arasında bir telefon görüşmesi gerçekleşti. İki devlet arasında askeri ve güvenlik alanlarındaki işbirliğinin gelişerek devam etmesine vurgu yapılan görüşmede güvenliğin ve istikrarın ön planda olduğu belirtildi.⁶⁷

• Umman:

Umman'da koronavirüs vaka sayısı 5.186 olarak saptanırken; toplamda iyileşenlerin sayısı 1.465'e⁶⁸, ölen sayısı ise 22'ye yükseldi.⁶⁹ 17.812 yabancı işçi, çalışma ve ikametgâh izinlerinin yenilenmesi için İşgücü Bakanlığı'na online başvuruda bulundu.⁷⁰

Hafta içinde Umman hükümeti, koronavirüs ve uluslararası petrol krizi sebebiyle bütçede düzenlemeye gidileceğini ve ekonomik önlemler alacaklarını duyurdu. Sivil, askeri ve güvenlik alanındaki devlet kurumlarının 2020 bütçesi payından %5 düşüş olacağı açıklanırken, gayrimenkul ajansları ile kiralarda ise %10 indirim yapılması için görüşmeler yapılacağı

belirtildi. Gereksiz törenlerin ve etkinliklerin iptal edileceği de eklendi.⁷¹ Yerli işçilerin maaşlarının %50 oranında azalacağı duyuruldu.⁷²

Umman da diğer Körfez ülkelerini ve Suudi Arabistan'ı takip ederek petrol üretiminde azalmaya gitti.⁷³

Umman devlet savcıları, vatandaşlarını istikrarsızlık oluşturmamaya ve mezhepçi ayrılıklara mahal vermemeye davet etti. Ummanlıların uyum içinde birlikte yaşamalarına vurgu yapıldı. Ayrıılıkçı faaliyetlerde ya da söylemlerde bulunanların tutuklanabileceği açıklandı.⁷⁴

• Bahreyn:

Bahreyn'de son verilere göre koronavirüs vaka sayısı 6.747'ye ulaştı. Hastalıktan 12 kişi hayatını kaybederken şimdiye kadar toplam 2.762 kişi de iyileşti.⁷⁵ Bu kapsamda Bahreyn diğer ülkelerdeki vatandaşlarını da tahliye etmeye devam ediyor. Son olarak Endonezya'da bulunan Bahreynli vatandaşlar ülkelerine getirildi.⁷⁶ Yine koronavirüs kapsamında bölgesel anlamda işbirliği için atılacak adımları konuşmak üzere Bahreyn Dış İşleri Bakanı Ez-Zayani, Suudi ve Kuveytli meslektaşları ile bir telefon görüşmesi yaptı.⁷⁷

Bahreyn Dışişleri Bakanlığı yaptığı bir açıklamayla Afganistan'da gerçekleştirilen saldırıyı kınadı. Açıklamada yaralılara acil şifalar dilenirken, Bahreyn'in şiddete, teröre karşı mücadelesinde Afganistan'ın yanında olduğu vurgulandı.⁷⁸ Son olarak yine Bahreyn Dışişleri Bakanlığı Suudi Arabistan tarafından organize edilecek ve 2 Haziran'da gerçekleştirilecek Yemen Bağışçıları Konferansı girişimini memnuniyetle karşıladığını yaptığı bir açıklamayla duyurdu.⁷⁹

• Yemen:

Yemen'in güneyinde 25 Nisan tarihinde öz yönetim ilanında bulunan BAE destekli Güney Geçiş Konseyi (GKK), yeterli destek bulamamasına rağmen geçtiğimiz hafta öz yönetim taleplerinde ısrarcı olduklarını ve gerekli adımları atacaklarını belirtmişti. Akabinde, GGK kuvvetlerinden Tümgeneral Ahmed Said Bin Brik yaptığı bir açıklamayla Suudi Arabistan'ın öncülüğündeki koalisyon güçlerine karşı isyan ve silahlı mücadele çağrısında bulundu.⁸⁰ Taraflar arasındaki çatışmalar da şiddetini arttırdı. Suudi destekli Yemen kuvvetleri Ebyen'de bulunan ve GGK güçleri tarafından kontrol edilen El-Sidr kampının kontrolünü ele geçirdi.⁸¹

Merkezi Yemen hükümeti bir açıklama yaparak, BAE destekli GGK güçlerine karşı mücadeleye devam edileceğini açıkladı.⁸² İki grup arasında Zincibar, Ebyen'de süren çatışmalarda 10'u merkezi hükümet güçlerinden olmak üzere toplam 14 kişinin öldüğü bilgisi paylaşıldı.⁸³ Diğer yandan BM Yemen Özel Temsilcisi Martin Griffiths hafta içi yaptığı bir açıklamada Merkezi Hükümet ile Husiler arasında ateşkesin sağlanması için önemli adımlar atıldığını

ifade etmişti.⁸⁴ Bununla birlikte, Taiz'de meydana gelen çatışmalarda 2'si merkezi hükümet güçlerinden olmak üzere 8 kişinin öldüğü birçok kişinin de yaralandığı bilgisi verildi.⁸⁵

Yemen'de koronavirüs vakalarında hızlı bir artış gözlemlendi. Son verilere göre ülkedeki vaka sayısı 122'ye ulaşırken, virüs kaynaklı hayatını kaybeden insanların sayısı 18 olarak açıklandı.⁸⁶ Ülkede koronavirüs önlemleri kapsamında merkezi hükümet tarafından ilk okullarda eğitim öğretim yılının sonlandırıldığı duyuruldu.⁸⁷ Ek olarak ülkede sellerin neden olduğu bataklıklardan kaynaklandığı düşünülen "chikungunya ateşi" hastalığından ölenlerin sayısı da hızla arttı. Mayıs ayının ilk iki haftasında 623 kişinin bu hastalıktan dolayı hayatını kaybettiğini düşünülmektedir.⁸⁸ İnsani krizin çok ciddi bir şekilde yaşandığı ülkeye Türk Kızılay'ı da yardım elini uzattı ve bölgede 3.500 gıda kolisi dağıttı.⁸⁹

■ KUZAY AFRIKA GÜNDEMİ

• Fas:

Fas'ta toplam 6.741 kişi koronavirüse yakalandı. Bu haftaya kadar bu vakaların 3.487'si iyileşirken 192 kişi ise hayatını kaybetti. 17 Mayıs'ta herhangi bir pozitif vakaya rastlanmaması ise salgının hızının düştüğünün bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte salgının yarattığı ekonomik sarsıntıları engellemek amacıyla Fas, 2020 yılı bütçesinden 1 milyon dolarlık kesintiye gidilmesini onayladı. Uluslararası basında ve özellikle İspanya basınında koronavirüs ile öne çıkan başlıkların altında Fas'ın hızlı ve efektif önlemler almasıyla birlikte salgının yayılmasını erkenden engellediğine dair övgüler bulunmaktadır.⁹⁰ Hem Fas hem de Cezayir için bu haftanın en önemli gündem maddesi şüphesiz ki Fas'ın Cezayir büyükelçisinin, Cezayir'in Oran kentinde bulunan başkonsolosluğunun önünde Faslı vatandaşlarla sohbet ederken kaydedilen görüntüler oldu. Görüntülerde Büyükelçi Ahardhan Boutahar'ın, Cezayir'de bulunan Faslı vatandaşlardan gelen çeşitli şikayetleri dinlediği ve "Açıkça söylemek gerekirse bildiğiniz gibi düşman bir ülkedeyiz." ifadelerini kullandığı görüldü. Bu konuşmaların kaydedilmesi ve sosyal medyaya yayılması iki ülke arasında diplomatik krize neden oldu. Özellikle Cezayir kamuoyundan gelen ciddi tepkiler üzerine Büyükelçi Boutahar, izahat vermesi için Cezayir Dışişleri Bakanı Boukadum tarafından çağırıldı.⁹¹

• Cezayir:

Cezayir'de koronavirüs vaka sayısı 6.100'e ulaştı. 3 bin kişi yeniden sağlığına kavuşurken 515 kişi ise hayatını kaybetti. Cumhurbaşkanı Tebun'un krizi iyi yönetmesine dair uluslararası basında yazılar yayımlandı. Sürecin ekonomik zararlarından korunmak için devlet bütçesini yarıya indirmek gibi sert kararların tereddütsüzce uygulanmaktadır.

Tarihsel olarak sağlık konusunda Cezayir'e defaten yardımlarda bulunan Çin'den, geçtiğimiz hafta da bir doktor kafilesi Cezayir'e gelerek stadyum inşaatını üstlenen Çinli firmanın personellerine Kovid-19'a yönelik bilgiler verdi.⁹²

Milli enerji firması Sonatrach'a yönelik Lübnan'dan bir suçlama geldi. Lübnanlı kurumlar Cezayir'in kendilerine kusurlu petrol sattıklarını iddia etti. Bunun üzerine Cezayir tarafından sorunun Lübnan'dan kaynakladığı bildirilerek limana ulaşan petrolün yine Lübnanlılarca yapısı ile oynandığını ifade edildi.⁹³

Hirak hareketinin önemli seslerinden olan el-Manchar haber sitesi editörler tarafından kapatıldı. Yapılan açıklamada, "özgürlüklerin kısıtlanması, vatandaşların sosyal medyada yaptıkları paylaşımlar nedeniyle hapsedilmeleri, yürüttüğümüz işin riskleri üzerinde düşünmemize yol açtı. Bundan dolayı da faaliyetlerimizi durdurma kararı aldık" denmiştir.⁹⁴

• Tunus:

Tunus'ta, koronavirüs pandemisinin kontrol altına alındığına dair işaretler gelmektedir. 15 Mayıs itibariyle toplam görülen 1.300 vakanın neredeyse 750'sinin iyileştiği ve aktif olarak yalnızca 327 vakaya rastlandığı belirtildi. Bununla birlikte virüs nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 45'tir. Perşembe günü de 2.200 yeni test yapılmasına rağmen yeni vakaların tespit edilmediği ifade edildi. Cuma gününden itibaren özel hastanelerin, pazar alanlarının, hayvan pazarlarının ve büyük ticari merkezlerin açılacağı duyuruldu. Ayrıca 15 yaş altı ve 65 yaş üstüne uygulanan sokağa çıkma yasağının kaldırılacak olması bayram öncesi sevinçle karşılandı. Ancak yetkililer, halkı krizin sona ermediği konusunda uyardıya devam etmektedir.⁹⁵ Özellikle dünya gündeminde önemli yer bulan Tunus'un bu başarısında sağlık personellerinin yanı sıra ordunun da payı olduğunu eklemek gerekmektedir. Halkın sağlığını korumak ve önlemlerin daha sıkı uygulanmasını sağlamak adına ordunun tüm imkanları ile seferber olduğu ifade edildi. Bu noktada 2011 devriminin ertesinde ordunun rolüne dikkat etmekte fayda vardır. Askerin halk için orada olduğu hem Tunuslular hem de ordu personelleri tarafından içselleştirildiği belirtildi.⁹⁶ Koronavirüsün ekonomik etkilerinin Tunus'u derinden etkileyeceği gözlemlenmektedir. Turizm sektörünün sekteye uğramasının yaklaşık olarak 2 milyar dolarlık bir kayıp oluşturacağı tahmin edilmektedir. Turizm bakanlığına göre, turizm sektörü Tunus'un GSYH'sinin yaklaşık yüzde 14'ünü oluşturmaktadır.⁹⁷

• Libya:

Darbeci Hafter'in BAE tarafından finanse edilerek Rusya'dan satın aldığı Pantsir-S1 hava savunma sistemleri Bayraktar TB2 SİHA'lar tarafından imha edildi. Bunun yanı sıra yine yapılan operasyonlarda Hafter güçlerine ait Çin yapımı Wing Loong II tipi SİHA ise UMH güçlerine ait hava savunma sistemleri tarafından düşürüldü. UMH'nin Birleşmiş Milletler

Güvenlik Konseyi'ne yazdığı bir mektupta, uygulanması kararlaştırılan silah ambargosunu çeşitli ülkelerin ihlal ederek Hafter'e silah sağladığı açıklandı.⁹⁸ NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, Libya'ya uygulanan silah ambargosuna ilişkin olarak BM tarafından tanınan Serrac hükümeti ile Hafter tarafından idare edilen güçlerin aynı kefeye konulmaması gerektiğini ifade etti. Bu nedenle NATO'nun, Trablus hükümetine destek vermeye hazır olduğuna dair açıklamalarda bulundu. Açıklamaların hemen ardından Libya Başbakanı Serrac ile de telefonda görüşerek, NATO'nun Libya'nın savunma ve güvenlik kurumlarının inşasına katkı sağlamaya hazır olduğunu belirtti. Genel Sekreter Stoltenberg, Libya'da artan gerginlikten duyduğu endişeyi dile getirirken, ülkede askeri çözümün mümkün olmadığını vurguladı.⁹⁹ Hafter'in Trablus'a yönelik saldırılarında 1'i çocuk 7 kişi hayatını kaybederken 17 kişi de yaralandı. Göçmenlerin barındığı bir sığınma evini hedef alan Hafter milisleri bu yılın başından beri en az 7 sağlık merkezine roketle saldırı gerçekleştirdi.¹⁰⁰ Yeni hazırlanan bir BM raporunda geçen ifadelerle göre darbeci Hafter'e destek üzere bir takım batı güçlerinin paralı askerlerinin de çatışma sahalarında bulunduğu bilgisi göze çarptı. Paralı askerlerin Haziran 2019'da Hafter'e destek için Libya'ya gittikleri ifade edilen raporda, "Opus" ve "Lancaster 6" şirketlerinin Hafter güçlerini helikopter, insansız hava aracı ve siber yollarla desteklediği ifade edildi.¹⁰¹ Aynı zamanda Suriye'den milis getirmekte zorlanan BAE'nin Sudan'a daha fazla odaklanacağı ve bu bağlamda Sudan hükümetine de baskı yapmakta olduğu kaydedilmektedir.¹⁰²

• Mısır:

Dünya Bankası, Kovid-19 sürecinde ekonomik anlamda güçlük çeken Mısır'a 'Fast Track Kovid-19 Fonu' kapsamında acil müdahale olarak verilecek 50 milyon doları onayladı. Bu proje kapsamında Mısır'daki Kovid-19 salgınının önlenmesi ve tespiti amaçlanmaktadır.¹⁰³ Ayrıca Mısır IMF'den de 2,77 milyar dolarlık acil finansman desteği aldı. IMF'nin söz konusu krediyi Kovid-19 mücadele kapsamında verdiği kaydedildi.¹⁰⁴

Mısır hükümeti tatil beldelerindeki otellerle ilgili Kovid-19 önlemlerini yerine getirip getir-mediklerini ve yerel turistler için kısmen yeniden açılmaya karşı hazırlıklarını kontrol etmek için inceleme başlattı. İnceleme, Turizm ve Eski Eserler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Mısır Otel Birliği (EHA) ve Güney Sina, Kızıldeniz, Luksor ve Asvan illerinden temsilciler tarafından yapıldı.¹⁰⁵

Mısırlı yetkililer bağımsız Mısır gazetesi Al-Masry Al-Youm'un muhabiri Haisam Hasan Mahgoub'u "terörist bir gruba" katılma, bunları finanse etme ve ulusal güvenliği tehdit eden "sahte haberleri" yayma gerekçeleriyle tutukladı.¹⁰⁶

Mısır silahlı kuvvetlerinin sözcüsü yaptığı açıklamada, güvenlik operasyonunda Kuzey Sina'da

13 teröristin öldürüldüğünü söyledi. Operasyon sırasında bir araç, bir motosiklet, on patlayıcı cihaz, dört patlayıcı kayış, birkaç tüfek ve mühimmatın yanı sıra çeşitli cep telefonları ve telsizleri ele geçirdi.¹⁰⁷

ENERJİ GÜNDEMİ

• Ortadoğu:

OPEC+ toplantısı sonrası Irak'ın yapacağı petrol üretim kesintilerinin firma ve saha bazında dağıtımını üzerine yeni Başbakan Mustafa el-Kazimi hükümeti petrol üretici firmalar ile görüşmelere başladı. Mevcut piyasa koşullarını yansıtacak ve ülkenin çok taraflı petrol çıktı kesintilerine olan bağlılığını yerine getirecek büyük miktarda federal çıktı üreten uluslararası petrol şirketleri (IOC) ile anlaşmalar yeniden ele alındı. Ülke gelirinin %90'ından fazlasını oluşturan ham petrol ihracatı, Nisan ayında (üretim maliyetlerinden sonra) yıllık %80 düşüşle ve aylık toplam sadece 1,4 milyar ABD doları ve ortalama 13.8 ABD doları/varil oldu. Ekonomist İstihbarat Birimi, 2020'de GSYH'nin %27,7'sinin bütçe açığını tahmin ediyor.¹⁰⁸

Lübnan Enerji ve Su Bakanı Raymond Ghajar salı günü yaptığı açıklamada, Lübnan'ın karasularının Blok 9'unda bu yıl sonuna kadar petrol ve gaz aramalarına başlayacağını söyledi. Hükümet kaynakları tarafından yapılan açıklamada, Lübnan'ın daha önceki sismik çalışmalarının, Fransız şirket Total'in Lübnan'da bu alana gelmesini ve çalışmasını teşvik eden gazın varlığını kanıtladığı bildirildi.¹⁰⁹

Devlet Petrol Pazarlama Örgütü (SOMO) pazartesi günü yaptığı açıklamada, Irak Basra Light'in Asya'ya yönelik ham petrol için haziran ayı resmi satış fiyatını (OSP) 2 dolar artırarak bir önceki ayın Umman / Dubai kotasyonuna karşı 4,55 dolar eklediği belirtildi. Haziran ayı Basra Light OSP'nin Kuzey ve Güney Amerika pazarlarına Argus Sour Crude Index (ASCI) artı bir varil 0,30 dolar olarak ayarlandı. Kerkük'ün ABD'ye fiyatı ise ASCI artı 0,90 dolara yükselmiştir. Avrupa için, Basra Light Haziran OSP'si 6,00 dolar artarak Brent eksi 2,30 dolar'a yükseldi ve Haziran Kerkük OSP eksi 1,85 dolar yükseldi.¹¹⁰

İsrail enerji konglomerası Delek Group perşembe günü yaptığı açıklamada, tahvil sahiplerini yatıştırmak için para toplama taahhüdünden sonra 2 milyon hisseye kadar teklif sunacağını belirtti. İsrail'in en büyük iki doğal gaz sahasında hisseleri olan Delek, enerji fiyatlarındaki düşüşten çok etkilendi ve varlık sattı. Yan kuruluşu Delek Drilling perşembe günü yaptığı açıklamada, 2020'de Tamar ve Leviathan gaz sahalarından net gelirden %10-20 düşüş ve 2021'de %5-15 düşüş beklediğini söyledi. Delek Group, hisselerin 25'lik paketler halinde sunulacağını, her bir hissenin 100 şekel (28,30 dolar) fiyatla satılacağını ve 12 hisse senedi opsiyonunu içereceğini belirtti. Delek hisseleri çarşamba günü 113,9 şekelle kapandı. (1 dolar = 3,5330 şekel)¹¹¹

Devlete ait Qatar Petroleum, çarşamba günü yaptığı açıklamada, önümüzdeki yıllarda sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) üretimini önemli ölçüde genişletmeyi amaçlayan iddialı North Field East (NFE) Projesi kapsamında 80 kuyudan ilkinin açıldığını bildirdi. İlk kuyu, 29 Mart'ta, Gulf Petroleum adına sondaj yapmak için Gulf Drilling International ve Seadrill Ltd. arasında kurulan ortak bir girişim olan Gulf Drill tarafından işletilen bir off-shore yapıldı. Qatar Petroleum, NFE için 80 geliştirme kuyusunun sondajında kullanılmak üzere kuyu açma kuleleri için bir dizi sözleşme imzaladı. Katar sularında ilk dört açık deniz ceketinin kurulumu devam etmekte ve bu ayın sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir. Katar zaten dünyanın en büyük LNG üreticisi konumundadır, ancak NFE projesinin ilk aşaması ülkenin üretimini yılda 77 milyon tondan 110 milyon tona çıkaracaktır. Nihayetinde Katar, LNG çıktısını mevcut seviyelerden %64 artarak yılda 126 milyon tona çıkarmayı hedeflemekte ve bu da her biri yılda 8 milyon ton sıvılaştırma kapasitesine sahip altı "mega tren" inşa etmesi gerektiği anlamına gelmektedir.¹¹²

• Türkiye:

Türkiye Petrolleri (TPAO) Doğu Akdeniz'de hidrokarbon arama izni için Libya'ya başvurdu, Enerji Bakanı Fatih Dönmez işlemler tamamlanır tamamlanmaz araştırma faaliyetlerinin başlayacağını belirtti. Bu hareket, Türkiye'nin yıllardır Yunanistan ve Kıbrıs ile ve doğal kaynakların mülkiyeti üzerindeki diğer bölgesel güçlerle çatıştığı için bölgedeki gerilimleri daha da arttırabilir.¹¹³

• Dünya Geneli:

Çin'in devlet İpek Yolu Fonu, Suudi Arabistan'ın ACWA Power Yenilenebilir Enerji Holding'in %49 hissesini satın aldı. Bir yatırım fonu olan İpek Yolu Fonu, yenilenebilir bir enerji platformu olan ACWA Power Yenilenebilir Enerji Holding Ltd'nin %49 hissesini, enerji üretimi ve su tuzdan arındırma tesislerinin geliştiricisi, sahibi ve operatörü ACWA Power'dan devralmayı tamamladı. ACWA Power RenewCo, yenilenebilir enerji projeleri yelpazesine sahip, toplam güç kapasitesi 1668 MW olan fotovoltaik güneş ve rüzgâr varlıkları bulunuyor. Bu varlıklar genellikle, BAE, Güney Afrika, Ürdün, Mısır ve Fas'ta bulunuyor. 23 Haziran 2019'da İpek Yolu Fonu, ACWA Power'dan ACWA Power Yenilenebilir Enerji Holding'in %49 hissesini satın almak için bir anlaşma imzalamıştı.¹¹⁴

Petrol analiz firması Vortexa, Rusya'nın dizel ihracatını, İsveç depolama alanlarında Nisan ayında rekor bir artış gösterdi. İsveç tipik olarak dizel ihraç ediyor, ancak Nisan ayında aylık toplam 700 bin ton Rus dizel ithal etti bu rakam Ocak 2016'dan bu yana en yüksek veri olarak kayıtlara geçti.¹¹⁵

Polonya'nın ikinci büyük petrol rafinerisi Lotos'un genel başkan yardımcısının yaptığı açıklamada Upstream enerji varlıkları almayı düşündüğünü belirtti. Firmanın mayıs ayında yakıt satışlarının artmasını ve ikinci çeyrekte neredeyse tam kapasitede çalışmayı rafine etmesini ekleyerek "Upstream segmentimiz için stratejik seçenekleri düşünüyoruz ve bunlardan biri portföyümüzü genişletiyor" şeklinde açıklamalarda bulundu.¹¹⁶

Rosneft, Total Oil Trading ile Nisan 2020 ve Mart 2022 arasındaki Druzhba boru hattı üzerinden Almanya'ya 7,7 milyon ton petrol tedarik etmek için uzun vadeli bir sözleşme imzaladığını söyledi. Almanya'ya petrol arzı, daha önce toplam hacmi 3,9 milyon tona kadar olan Shell ve Eni ile önceden imzalanmış yıllık sözleşmeler kapsamında başladı. Buna ek olarak, Rosneft ve Indian Oil Corporation Limited, 2020 yılı sonuna kadar Novorossiysk limanından Hindistan'a 2 milyon tona kadar petrol tedariki için bir sözleşme imzaladı.¹¹⁷

Rus devlet petrol devi Rosneft Belarus'un petrol arzı ile ilgili birkaç rafinerisiyle anlaşma imzaladı. Rosneft yaptığı açıklamada, "Belarus Cumhuriyeti ile işbirliğini geliştirme çerçevesinde şirket OJSC Naftan, OJSC BNK (Belarus Petrol Şirketi) ve OJSC Mozyr Petrol Rafinerisi ile Nisan'dan Aralık 2020'ye kadar 9 milyon tona kadar petrol tedarik edecek anlaşmalar imzaladı." dedi.¹¹⁸

KAYNAKÇA

- 1 <https://www.almasdarnews.com/article/us-military-wants-to-turn-syria-into-quagmire-for-russia-envoy/>
- 2 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/nearly-8-million-syrians-food-insecure-un-agency/1838436>
- 3 <https://www.jns.org/hezbollah-leader-israel-eyes-missile-making-in-syria/>
- 4 https://npasyria.com/en/blog.php?id_blog=2469&sub_blog=3%20&name_blog=Iran%20must%20leave%20Syria%20entirely%20-%20Pompeo%20said
- 5 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/ypg-pkk-excluding-arabs-in-decision-making-positions/1840008>
- 6 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/110520209>
- 7 <https://www.krdnews.net/index.php/news/rojawa/rojawa-ozerk-yonetiminden-rusya-ve-suriye-hukumetine-sinir-kapisi-tepkisi>
- 8 https://www.syriahr.com/en/?p=164200&utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=amnesty-accuses-damascus-moscow-of-war-crimes-in-north-west-syria
- 9 <https://www.yeniakit.com.tr/haber/idlibde-ihlaller-surerse-yeni-operasyon-gelir-1234836.html>
- 10 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/turkey-russia-hold-11th-joint-patrol-in-idlib-syria/1840564>
- 11 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-rejim-ve-heyet-tahrir-sam-arasinda-esir-takasi/1843161>
- 12 <https://twitter.com/tcsavunma/status/1259541995963535363>
- 13 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-disisleri-bakanligini-vekaleten-basbakan-kazimi-yurutecek/1839549>
- 14 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-irak-basbakani-kazimi-ile-telefonda-gorustu/1842623>
- 15 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/15052020>
- 16 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trumtan-irak-basbakani-kazimiye-tebrik-telefonu-/1837439>
- 17 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/iraq/12052020>
- 18 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-basbakani-kazimi-deasi-bitirmek-icin-yeni-operasyonlar-duzenlenecek/1843528>
- 19 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/150520202>
- 20 <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/48288/6-ISIS-terrorists-policeman-killed-in-attacks-in-Salahudin-and-Diyala>,
<https://www.kurdistan24.net/tr/news/2984c595-2a0d-4289-b437-871e6b60086c>,
<https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/48284/Separate-IS-Attacks-Kill-6-Iraqi-Militias-Injure-6-Others-in-Diyala>
- 21 <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/48273/Crops-of-Kurdish-Farmers-Burned-in-Kirkuk>,
<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/farm-fires-resume-iraq-disputed-territories-islamic-state.html>

- 22 https://media.defense.gov/2020/May/13/2002298979/-1/-1/1/LIG_OIR_Q2_MAR2020_GOLD_508_0513.PDF
- 23 <https://gds.gov.iq/cabinet-agrees-measures-to-reform-state-institutions-rationalise-public-spending/>
- 24 <https://www.middleeastmonitor.com/20200515-iraq-kurds-ready-to-deliver-250000-bpd-of-oil-to-federal-government/>
- 25 <https://www.middleeastmonitor.com/20200514-iraq-judiciary-asks-parliament-to-remove-immunity-of-28-deputies/>
- 26 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/baadf5c6-2b87-4420-95de-63d558209b1c>
- 27 <https://gds.gov.iq/covid-19-higher-committee-announces-changes-to-curfew-hours/>
- 28 <https://turkish.aawsat.com/home/article/2283336/irakta-1-g%C3%BCnde-en-y%C3%BCksek-korona-vakas%C4%B1-kaydedildi>
- 29 <https://www.facebook.com/156490947738645/posts/2950401348347577/>
- 30 <https://www.youtube.com/watch?v=2miFqUVgljo&feature=youtu.be>
- 31 <https://www.alghadeer.tv/news/detail/109306/>
- 32 <https://www.facebook.com/kerkuknett/posts/709814896462168>
- 33 <https://www.tbajansi.com/ikyb-baskani-turkmen-ve-hristiyan-temsilcileri-karsiladi1/>
- 34 <https://www.kurdistan24.net/en/news/6f083e43-7aad-4b4c-8d14-9085431121ab>
- 35 <https://www.shafaaq.com/ar/%D8%A3%D9%85%D9%80%D9%86/%D8%B3%D9%82%D9%88%D8%B7-%D8%B6%D8%AD%D8%A7%D9%8A%D8%A7-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%B1%D8%B7%D8%A9-%D8%A8%D9%87%D8%AC%D9%88%D9%85%D9%8A%D9%86-%D9%84%D8%AF%D8%A7%D8%B9%D8%B4-%D9%81%D9%8A-%D9%83%D8%B1%D9%83%D9%88%D9%83-%D9%88%D8%B5%D9%84%D8%A7%D8%AD-%D8%A7%D9%84%D8%AF%D9%8A%D9%86/>
- 36 <https://www.kurdistan24.net/en/news/920239f1-eb69-414c-aaff-0f077d765d4d>
- 37 https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1088107551560615&id=523275694710473
- 38 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/16666-kerkuk-te-5-kisi-daha-koronavirus-hastaligini-yendi.html>
- 39 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/16648-tika-dan-irak-ta-5-bin-aileye-ramazanda-gida-yardimi.html>
- 40 <http://skurd.net>
- 41 <http://www.esta.krd/news>
- 42 <http://skurd.net/2020/05/16/%D9%86%D8%A7%D9%88%DB%95%D8%>
- 43 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-disisleri-bakanligini-vekaleten-basbakan-kazimi-yurutecek/1839549>

- 44 <http://www.esta.krd/news>
- 45 <http://diplomaticmagazine.net>
- 46 <https://www.kurdistan24.net/>
- 47 <https://gulfnnews.com/photos/news/saudi-arabia-builds-two-makeshift-hospitals-in-mecca-1.1589275165323>
- 48 <https://www.middleeastmonitor.com/20200513-saudi-arabia-to-enforce-nationwide-24-hour-curfew-for-eid-holiday/>
- 49 <https://www.middleeastmonitor.com/20200512-saudi-aramco-earnings-fall-25-due-to-pandemic/>
- 50 <https://www.businessinsider.com/saudi-arabia-value-added-tax-tripled-coronavirus-savings-package-2020-5>
- 51 <http://www.wicz.com/story/42117800/saudi-crown-princes-economic-master-plan-could-be-derailed-by-oil-price-crash>
- 52 <https://www.middleeastmonitor.com/20200513-saudi-arabia-issues-new-public-prosecution-system/>
- 53 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/disisleri-bakanligindan-5-ulkenin-ortak-bildirisine-sert-tepki-41515119>
- 54 <https://www.middleeastmonitor.com/20200512-turkey-says-uae-spreading-chaos-in-middle-east/>
- 55 <https://www.middleeastmonitor.com/20200515-un-uae-sent-mercenaries-to-help-haftar-in-libya/>
- 56 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-ordusuna-ait-bir-siha-baenin-temin-ettigi-rus-yapimi-pantsir-hava-savunma-sistemini-imha-etti/1843471>
- 57 <https://m.gulf-times.com/story/663173/Wearing-of-masks-made-mandatory-outside-home-except-when-driving-alone>
- 58 <https://www.haberler.com/katar-dan-kongo-angola-ve-arnavutluk-a-tibbi-13216078-haberi/>
- 59 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/katardan-kovid-19la-mucadele-eden-saglik-calisanlarina-100-bin-ucak-bileti/1837308>
- 60 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/katardan-gazze-2-milyon-dolarlik-yardim-sozu-484111.html>
- 61 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2895170&Language=en>
- 62 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2894865&Language=en>
- 63 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2895074&Language=en>
- 64 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2894517&Language=en>
- 65 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2894487&Language=en>
- 66 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2894240&Language=en>
- 67 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2894611&Language=en>

- ⁶⁸ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/13106/157-More-Catch-COVID-19-Health-Ministry>
- ⁶⁹ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/13105/New-Covid-19-related-Death-Case-Announced>
- ⁷⁰ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/12823/Over-17K-Expat-Labour-Licenses-Submitted-for-Renewal-in-April>
- ⁷¹ <https://timesofoman.com/article/3014863/oman/government/oman-government-orders-more-budget-cuts>
- ⁷² <https://timesofoman.com/article/3014846/oman/government/ministry-of-manpower-issues-clarification-on-reduced-wages-of-national-workforce>
- ⁷³ <https://gulfnnews.com/business/energy/oman-considers-cutting-oil-output-in-june-by-an-extra-10000-15000-bpd-1.1589606347167>
- ⁷⁴ <https://www.middleeastmonitor.com/20200513-oman-introduces-prison-sentence-for-promoting-discord-and-sectarianism/>
- ⁷⁵ <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ⁷⁶ <https://www.bna.bh/en/EmbassyinJakartaevacuatesBahraininationalsinIndonesia.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDg1wDCvPzRhjWLEZz30JVw%3d>
- ⁷⁷ <https://www.bna.bh/en/ForeignMinisterholdsphonecallswithSaudiKuwaitcounterparts.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDrvUuHGRQM1DzvWbohJTbel%3d>
- ⁷⁸ <https://www.bna.bh/en/BahraincondemnsattacksinAfghanistan.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDjAKOzn18%2fo6q070EeOED8w%3d>
- ⁷⁹ <https://www.bna.bh/en/BahrainwelcomesSaudiArabiasorganisationofYemenDonorsConference.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDipTnxRF2DUEmI0%2bWSJglFc%3d>
- ⁸⁰ <https://www.middleeastmonitor.com/20200514-uae-backed-forces-callsfor-rebellion-against-yemen-government/>
- ⁸¹ <https://www.middleeastmonitor.com/20200513-saudi-backed-yemeni-forces-recapture-abyan-from-uae-backed-group/>
- ⁸² <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/yemen-gov-vows-fight-separatists-clashes-erupt-south-200512071049827.html>
- ⁸³ <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/clashes-separatists-pro-gov-forces-kill-14-yemen-200517065418326.html>
- ⁸⁴ <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-un/yemen-warring-parties-make-significant-progress-on-truce-u-n-idUSKBN22Q2NN>
- ⁸⁵ <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/8-killed-in-clashes-in-taiz-province-in-yemen/1843683>
- ⁸⁶ <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ⁸⁷ <https://www.middleeastmonitor.com/20200512-yemen-ends-school-year-early-due-to-coronavirus-outbreak/>

- 88 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/mysterious-disease-in-yemen-claiming-lives/1842817>
- 89 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-kizilay-yemende-3-bin-500-gida-kolisi-dagitti/1839989>
- 90 <https://www.mapnews.ma/en/actualites/politics/morocco-and-spain-face-covid-19-coordinated-responsible-and-courageous-way>
- 91 <https://english.aawsat.com/home/article/2285406/signs-renewed-tensions-between-algeria-morocco>
- 92 <https://newsaf.cgtn.com/news/2020-05-15/Chinese-medical-experts-arrive-in-Algeria-to-help-fight-COVID-19-QuPnS6QCzK/index.html>
- 93 <https://www.morocoworldnews.com/2020/05/302889/lebanon-accuses-algeria-sonatrach-of-selling-defective-oil/>
- 94 <https://www.middleeastmonitor.com/20200516-algeria-el-manchar-shuts-down/>
- 95 <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/tunisia-measures-coronavirus-spread-italy-lockdown.html>
- 96 <https://warontherocks.com/2020/05/tunisi-as-military-and-the-economic-fallout-of-covid-19/>
- 97 <https://www.arabnews.com/node/1675881/middle-east>
- 98 <https://www.defenceturk.net/umh-gucleri-hafterin-pantsir-s1-hava-savunma-ve-wing-loong-siha-sistemlerini-imha-etti>
- 99 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nato-genel-sekreteri-stoltenberg-libyanin-savunma-ve-guvenlik-kurumlarinin-insasina-katki-saglamaya-haziriz/1843547>
- 100 https://apnews.com/9ae2cb50216454988ea5cb5a26041349?utm_campaign=SocialFlow&utm_source=Twitter&utm_medium=AP
- 101 <https://www.middleeasteye.net/news/uae-linked-western-mercenaries-fought-haftar-libya-un-report>
- 102 <https://researchcentre.trtworld.com/publications/discussion-papers/soldiers-of-fortune-the-evolving-role-of-sudanese-militias-in-libya>
- 103 <https://reliefweb.int/report/egypt/egypt-world-bank-provides-us-50-million-support-coronavirus-emergency-response-under>
- 104 <https://af.reuters.com/article/investingNews/idAFKBN22P0VS-OZABS>
- 105 <https://africa.cgtn.com/2020/05/15/egypt-prepares-for-partially-reopening-hotels-for-local-tourism/>
- 106 <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/campaign-press-group-egypt-arrests-journalist-200515175623142.html>
- 107 <https://www.arabnews.com/node/1675126/middle-east>
- 108 <https://www.aa.com.tr/en/energy/general/new-iraqi-pm-vows-to-restore-country-s-oil-production/29199>
- 109 http://www.xinhuanet.com/english/2020-05/13/c_139051577.htm

- ¹¹⁰ https://www.zawya.com/mena/en/markets/story/Iraq_raises_Jun_Basra_Light_crude_OSP_to_Asi_a-TR20200511nAPN0E0KPHX3/
- ¹¹¹ <https://www.reuters.com/article/us-delek-group-issue/israels-delek-to-issue-shares-warns-of-weaker-gas-sales-idUSKBN22Q00M>
- ¹¹² <https://www.naturalgasintel.com/articles/121676-qatar-starts-drilling-wells-to-feed-planned-Ing-mega-trains>
- ¹¹³ <https://af.reuters.com/article/libyaNews/idAFL8N2CW5AC>
- ¹¹⁴ <https://www.analyzemarkets.com/en/intelligence/china-s-state-backed-silk-road-fund-acquires-stake-in-acwa-power-s-renewable-energy-assets>
- ¹¹⁵ <https://af.reuters.com/article/commoditiesNews/idAFL8N2CW46X>
- ¹¹⁶ <https://www.reuters.com/article/us-lotos-results-upstream/polish-oil-refiner-lotos-considers-buying-upstream-assets-idUSKBN22R1KQ>
- ¹¹⁷ <https://news.ru/en/economics/rosneft-to-supply-oil-to-germany-via-druzhba-pipeline/>
- ¹¹⁸ https://monitoring.bbc.co.uk/samplesearch?searchText=Russian%20energy%20giant%20to%20supply%20nine%20million%20tons%20of%20oil%20to%20Belarus%20&best=true&sort=publication_time&sortDirection=DESC